

raflarını da bizzat üstlenen Musaddık, XX. yüzyıl İran tarihinin en önemli devlet ve siyaset adamlarındandır. Özellikle şahlık aleyhtarı tutumu ve İran halkının petrol-den daha fazla yararlanması yönündeki çabaları onu İran tarihinde özel bir mevkiye yerleştirmiştir. Uzun süre aktif siyaset içerisinde yer almasına rağmen birçok eser telif eden Musaddık'ın başlıca çalışmaları şunlardır: *La testament en droit musulman (secte chyite)* (doktora tezi, Paris 1914), Farsça tercümesi: *Vaşıyyet der Hukûk-ı İslâm* (Tahran 1377 hş.); *Muhtaşarî ez Hukûk-ı Bârlamâni der İrân u Urupa* (Tahran 1302 hş.); *Mecmû'a-i Uşûl-i Muḥâkemât-ı Hukûkî* (haz. Ahmet Kemânger, Tahran 1333 hş.); *Destûr der Meḥâkim-i Hukûkî* (Tahran 1293/1332 hş.); *Kâpitûlasiyûn u İrân* (Tahran 1332 hş.); *Uşûl ü Kavâ'id u Kavânîn-i Mâliyye der Memâlik-i Hârice ve İrân* (haz. İzzetullah Sehâbî, Tahran 1344); *Mükâtebât-ı Muşaddık-ı Telâş Berâ-yı Teşkil-i Cebhe-yi Millî-yi Sevvum* (Tahran 1354 hş.); *Takrîrât-ı Muşaddık der Zindân* (Tahran 1359 hş.); *Doktor Muşaddık ve Nuḥḥâ-yı Târîhî-i û* (haz. Hüseyin Mekkî, Tahran 1364); *Hâḫrât u Te'elümât-ı Doktor Muḥammed Muşaddık* (haz. İrc Efşâr, Tahran 1365 hş.; Huma Kâtûziyân tarafından İngilizce'ye çevrilmiştir [*Musaddiq's Memoirs*, London 1988]; *Nâmehâ-yi Doktor Muşaddık* [haz. Muhammed Türkân], Tahran 1374 hş./1995). Bunların yanı sıra başta siyasî ve iktisadî meseleler olmak üzere çeşitli konularda yazılmış pek çok makalesi bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Nâmehâ-yi Doktor Muşaddık (nşr. Muhammed Türkân), Tahran 1374 hş., tür.yer.; Fakhreddin Azimi, *Iran: The Crisis of Democracy 1941-1953*, New York 1978, s. 257-338; Ervand Abrahamian, *Iran: Between Two Revolutions*, Princeton 1982, s. 267-280; Celîl Büzürgmîr, *Muşaddık der Maḥkeme-yi Nizâmî*, Tahran 1363/1984, s. VIII, XI, XV, ayrıca bk. tür.yer.; *Musaddiq: Iranian Nationalism and Oil* (ed. J. A. Bill – W. R. Louis), London 1988; Homa Katouzian, *Musaddiq and the Struggle for Power in Iran*, London-New York 1990; H. E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism*, London 1990, s. 103-143; Mehînduht Hâfiz Kurânî, *Kitâbsînâsi-yi Târîh-i İrân*, Tahran 1375/1996, s. 426-440; R. M. Burrell, "Musaddık", *EP* (İng.), VII, 653-655; Dihhûdâ, *Luḡatnâme*, XXV/B, s. 557-559; Mark J. Gasiorowski, "Coup d'Etat of 1332S/1953", *EI*, VI, 354-356.

SUÂD PİRÂ – OSMAN GAZİ ÖZGÜDENLİ

MUSÂFAHA

(bk. TOKALAŞMA).

MUSÂFAHA

(المصافحة)

Meşhur bir musannifin âli isnadındaki râvi sayısı, daha sonra gelen bir muhaddisin rivayetindeki râvi sayısının aynı olması anlamında hadis terimi.

Sözlükte "yaymak, açmak, kaplamak; bağışlamak" mânalarındaki *safh* kökünün "müfâale" kalıbından masdar olan *musâfaha* "el sıkışmak, nazikçe dokunmak, selâmlaşmak" gibi anlamlara gelir. Terim olarak meşhur hadis musanniflerinden birinin rivayet ettiği hadisin senedindeki râvi sayısı daha sonraki bir dönemde aynı hadisi rivayet eden başka bir muhaddisin şeyhinden veya şeyhinin şeyhinden sonraki râvi sayısının eşit olması halini ifade eder. Bu durumda râvi, o hadisi kendi şeyhinden aldığı gibi aynı sayıda râvi aracılığı ile meşhur musanniften de almış sayılmaktadır. Birbirine karşılaşılan iki kişinin musâfaha etmesi gibi aynı durumdaki iki senedin birbiriyle musâfaha ettiği kabul edilmiştir. Resûl-i Ekrem > Enes > râvi > râvi > râvi > râvi > Müslim şeklindeki bir senedle Resûl-i Ekrem > Enes > râvi > râvi > râvi > şeyh > muhaddis şeklindeki isnad incelendiğinde birinci senedle Müslim Resûlullah'a beş râviyle ulaşmakta, ikinci senedde de muhaddisin şeyhinden sonra senedde beş râvi bulunmaktadır. Bu durumda muhaddis hadisi kendi şeyhinden aldığı gibi Müslim'den de almış ve onunla görüşüp musâfaha etmiş sayılmakta, muhaddisin şeyhiyle Müslim arasında bir müsâvat oluşmaktadır. Eğer râvi sayısı şeyhte değil şeyhinde eşitleniyorsa bu takdirde musâfaha muhaddisin şeyhiyle Müslim arasında meydana gelmektedir.

Bir başka tanıma göre musâfaha daha sonraki tabakadan bir muhaddisin, meşhur musanniflerden birinin talebesiyle bir hadisi aynı sayıdaki râvi vasıtasıyla, ancak farklı tarihlerle Hz. Peygamber'den rivayet etmesidir (Ali el-Kârî, s. 628). Bu durumda muhaddisin şeyhiyle musannifin talebesi arasında müsâvat, muhaddisle musannifin talebesi arasında musâfaha gerçekleşmiş olur. Musâfahada senedin mutlaka Resûl-i Ekrem'e ulaşma zorunluluğu yoktur; sahâbî, tâbiî veya tebeu't-tâbiinde birleşmesi de mümkündür. Hz. Peygamber'e ulaşan musâfahayı mutlak âli isnad olarak görülen de vardır (M. Abdürraûf el-Münâvî, II, 246).

Musâfahanın gerçekleşmesi için aynı sayıda râvi tarafından rivayet edilmesi şart koşulan meşhur musannifin isnadının nâzil, daha sonraki bir tabakadan musâfaha hâsil olan muhaddisin isnadının ise âli olması gerekir. Musâfahaya konu olan isnadın birkaç tabaka sonraya ait olması gerekli sayıldığı için aynı devirde yaşayıp aynı yıllarda vefat eden kimseler arasında musâfaha meydana gelmez. Meşhur musanniflerden zaman itibarıyla uzaklaşıldıkça musâfaha örneği bulmak zorlaşır. Musâfahaya hadis talebesinin hadise ilgisini arttırmak için önem verilmiştir.

Musâfaha ile ilgili olarak Reşid el-Attâr (Ebû'l-Hüseyn Yahyâ b. Ali) *el-Muşâfahât*, Süleyman b. Hamza el-Makdisî *el-Muşâfahât ve'l-muvâfaḫâtü'l-avâli*, Abdülâtîf b. Abdülmün'im el-Harrânî *el-Muşâfahât*, Ömer b. Muhammed b. Mansûr İbnü'l-Hâcib *el-Muşâfahât ve'l-muvâfaḫât ve'l-ebdâl ve eḥâdişü 'avâli*, Ebû Abdullah Muhammed b. İbrâhim el-Makdisî *el-Muşâfahâtü'l-avâli*, Ebû Bekir İbnü'l-Arabî ve Berkânî *Muşâfahâtü Müslim ve'l-Buḥârî* adlı eserleri kaleme almışlardır (Kettânî, s. 356-362).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Arab, "şfh" md.; İbnü's-Salâh, '*Ulûmü'l-hadis*, s. 259-260; Şemseddin es-Sehâvî, *Fethu'l-muḫşş*, Beyrut 1399/1979, III, 16; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî* (nşr. Abdülvehhâb Abdüllatîf), Beyrut 1399/1979, II, 167; Ali el-Kârî, *Şerhu Şerhi Nuḥbeti'l-fiker* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1415, s. 628-629; M. Abdürraûf el-Münâvî, *el-Yevâkit ve'd-dürer fi şerhi Nuḥbeti İbn Hacer* (nşr. Murtazâ ez-Zeyn Ahmed), Riyad 1420/1999, II, 246-247; *Tecrid Tercemesi*, Mukaddime, I, 196; Subhî es-Sâlih, '*Ulûmü'l-hadis ve muşalahuh*, Beyrut 1977, s. 238; Talat Koçyiğit, *Hadis İstılahları*, Ankara 1985, s. 36, 300-301; Abdullah Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, İstanbul 1987, s. 113; Mücteba Uğur, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, Ankara 1992, s. 274-275; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 356-362.

İBRAHİM HATİBOĞLU

MUSÂHERE

(bk. SİHRİYYET).

MUSAHHAF

(المصحف)

Birbirine benzeyen harfleri yanlış okunarak nakledilen hadis.

Sözlükte "sayfayı yanlış yazmak veya okumak, benzer harfleri hatalı okuyup rivayet etmek" mânasına gelen *tashif* masdarından sıfat olan *musahhaf* kelimesi, te-